

VEERTIG

Günaydin

Marion Duplan

Sufi Trail reflecties

Nirmala

**Over kronkelige wegen door zacht
glooiende heuvels in Anatolië**

Joke Buringa

Hoe een schilderij van zich laat spreken

Marieke Hoetjes

Hike to the Light 2024

Harry van der Zant

In memoriam Mohamed el-Fers

Abdulwahid van Bommel

Zomer editie 2024 € 5.95

Sufi Trail
Magazine

Sufi Trail wandelkaravaan Istanbul

2025 2 mei - 12 juni

www.sufitrail.com

Voorwoord

De reizende familie. Een vriendin zei ooit tegen me: “Weet je wel dat er minimaal twintig geesten met je mee reizen?” Ik was toen in de twintig, en geloofde het gelijk. Zo bouw je met die korte zin een heel eigen fantasiewereld op. De wandelkaravaan familie is inmiddels werkelijkheid. De derde editie was opnieuw een vlam in de pan: verliefd op de route, de mensen en het gevoel van eeuwigheid. Want ook al konden we Mohamed el-Fers niet bellen, hij reisde zeker mee. Elke keer zag ik zijn stickerontwerp, sommige al helemaal verbleekt. Mo is de geestelijk vader van de Sufi Trail en zijn hodja, zoals hij Abdulwahid van Bommel noemde, leverde een prachtig memoriam op in deze editie van Veertig.

Het familiegevoel wilden we ook naar voren halen deze zomer. Lees de twee artikelen van de Franse familie op de fiets en van de Duitse familie te voet.

En hoewel reizen erg leuk is, hebben we natuurlijk ook een thuishaven: ons eigen vertrouwde Heiloo met de Drie Bronnen Pelgrimsroute, compleet met alle lieve mensen die als familie voelen.

Ik weet niet wie er inmiddels allemaal geestelijk meereizen, maar zeker is dat onze moeders, onze trouwste lezers en likers ons op de voet volgen. Via deze zomereditie geef ik iedereen een warme knuffel en dank jullie voor de betrokkenheid, liefde en gezelligheid. De weg is niets zonder familie.

Titel: Veertig - 2024 nummer 4 zomereditie

Eindredacteur: Diane Bömers

Redactie: Iris Bezuijen, Sedat Çakır

Met medewerking van:

Iris Bezuijen, Abdulwahid van Bommel, Sedat Çakır, Marion Duplan, Joke Buringa
Marieke Hoetjes, Nirmala, Harry van der Zant, Edith Slop Zentveld

Coverfoto: Marion Duplan

Foto's: Iris Bezuijen, Sedat Çakır, Danny Gooyer

Ontwerp logo: Merel van Essen

Vormgeving: Kees Reniers

Kaartenmaker: Rob Polko

Uitgever: Stichting Sufi Trail Friends of Rumi and Khorasan Saints

ISSN: 2949-950X

E-mail: sufitrail@gmail.com

Websites: www.sufitrail.com www.sufitrail.nl www.driebronnenpelgrimsroute.nl

Abonnementen en losse verkoop:

Deelnemers en donateurs van de Sufi Trail krijgen het Sufi Trail tijdschrift Veertig 2x per jaar gratis. Losse nummers kosten € 5,95 (exclusief portokosten).

Veertig verschijnt 2x per jaar.

Het volgende nummer verschijnt in januari 2025.

Kopijdatum: 15 december 2024.

Correspondentieadres:

Stichting Sufi Trail, Friends of Rumi and Khorasan Saints

Nieuwe Gracht 108-A

2011 NM Haarlem

Tel: 06-440 44 790

© 2024 Sufi Trail

Alle artikelen mogen met bronvermelding gepubliceerd worden. Indien gewenst kunnen ook de originele opgemaakte bestanden worden opgestuurd.

Gedrukt op duurzaam gerecycled papier.

FSC Recycled Credit, CU-COC-819940

Inhoud

- 3 Voorwoord Iris Bezuijen
- 6 Gunaydin
Auteur: Marion Duplan
- 11 Sufi Trail reflecties
Auteur: Nirmala
- 17 Over kronkelige wegen door zacht glooiende heuvels in Anatolië
Auteur: Joke Buringa
- 21 Gedicht van Edith Slop-Zentveld
- 26 Hike to the Light 2024
Auteur: Harry van der Zant
- 30 Hoe een schilderij van zich laat spreken
Auteur: Marieke Hoetjes
- 33 In memoriam
Auteur: Abdulwahid van Bommel
- 45 Agenda
- 46 Nawoord Sedat Çakır
- 47 Boeken

Gunaydin

Marion Duplan alias Çaroulepournous, zaterdag 30 maart 2024

Wij proberen ons altijd aan te passen aan het land waar we naartoe reizen. Zodra we in Turkije aankwamen, adopteerde Julien eerst een snor voor zijn plezier en zodra hij Istanbul betrad, bood hij een rondleiding kebab aan voor de hele familie. De afgelopen dagen in Mexico had hij alle Turkse woorden met betrekking tot kebab geleerd.

Onze aankomst in Istanbul, (na één aansluitende vlucht in plaats van twee bedankt, Air Canada en acht uur tijdsverschil) is op de best mogelijke manier verlopen. De kinderen worden verrast door de grootouders van moederskant. Een dag later was het onze beurt om verrast te worden met de komst van mijn broer en Solène. We zullen vijf warme dagen in deze stad doorbrengen, en brengen bezoeken aan de Hagia Sophia, het Topkapi-paleis, de Blauwe Moskee, de Grote Bazaar, de boot op de Bosporus et cetera. Maar ook de ontdekking van het Turkse bad: scrubben en masseren in bubbelbad

modus), wilde bordspellen, culinaire ontdekkingen, huiswerk maken met grootouders, Anna die haar eerste stappen zet, tijd delen ...

Een week later veel emoties tijdens het afscheid nemen. Het is tijd dat we weer op de paarden stappen, met dertig graden minder op de teller, vergeleken met Mexico. Nadat we de donsassen hebben aangetrokken, nemen we de veerboot om Istanbul te verlaten en Yalova te bereiken door de Zee van Marmara over te steken. We worden verwelkomd door Aşme en Mert, hun twee kinderen, van 1 en 6 jaar en Mamie Nezahat. Wat een welkom! Ze lieten ons de volgende dag niet vertrekken en we zouden graag nog een nacht blijven. We hebben recht op twee Turkse lessen (niet makkelijk!), we proeven met plezier de baklava, yufka, gebakken vis en andere lokale

specialiteiten en ze vertellen ons over de “Soefi-route”.

Als we zien hoe auto’s in Turkije rijden, zijn we geïnteresseerd in deze route. Zonder erover na te denken namen we contact op met Iris en Sedat, oprichters van deze route, en zij stuurden ons binnen een minuut de GPS-route. Wanneer het wil, wil het! Dus hier zitten we momenteel op deze route met ongeveer vier keer meer hoogteverschil dan op de 2 x 2 routes, maar we hebben de bergen weer gevonden en zijn blij! Op een avond adviseerden paramedici ons een plek om te kamperen en om 19.15 uur, het tijdstip waarop ze het vasten verbraken (we zaten midden in de ramadan), arriveerden ze bij de tent om met ons een feestmaal te delen!

Na drie maanden op vlak gebied te rijden in Yucatán hadden we een versterkingsparcours in de bergen nodig. We werden op onze wenken bediend: de hoogteverschillen zijn groter dan die we in de Rockies hebben meegemaakt en de percentages ... nou ja, 31% hadden we nog nooit gedaan. We zullen scherp zijn om de Tour de France te doen, zoals Antoine zei toen we de bergen verlieten.

Tijdens een lange reis onderscheiden sommige dagen zich enorm van andere dagen. Die ochtend sneeuwde het grote vlakken. Wij sliepen op vaste grond. De

discussie begint of we de weg op gaan op deze etappe van slechts 23 km, maar met een stuk op de baan, 600 meter positief hoogteverschil, guur weer: hagel, windstoten tot 30 km/u en sneeuw werden verwacht. Wat gaan we doen aan Anna’s veranderingen? Borstvoeding? Vechten tegen de kou voor Agathe en ik (de koude in de familie)? Stoppen met eten? Even pauze nemen?

Ja, maar... het blijft toch magisch om in de sneeuw te rijden, nietwaar? Antoine: “Het is mijn droom, alsjeblieft.” Agathe: “Ik zou Antoine graag een plezier willen doen, maar ik ben bang om te huilen vanwege de kou.” Anna:

“Ze is aan het stoeien in de gang en heeft plezier ...” Wij: “Antoine, we gaan niet een uurtje sleeën voordat we weer naar binnen gaan. Antoinettes enthousiasme werkte aanstekelijk, gekoppeld aan het verlangen om twee dagen later in Eskişehir te zijn voor de zevende en negende verjaardag van Agathe.

Over de logistiek: we hebben een adres nodig als we aankomen, zodat we niet een uur hoeven te zoeken naar onderdak, Anna moeten omkleden en borstvoeding geven vlak voordat we vertrekken, Agathe inpakken en haar voeten bedekken (het delicaatste gebied), maak de picknick en een

thermoskan thee klaar voordat je vertrekt, zodat je niet lang hoeft te stoppen, identificeer kleine gehuchten in geval van problemen, ... en ja, we vertrokken met drie kinderen, waaronder een baby. Zoveel vragen die we onszelf nog niet eerder hadden gesteld!

Twee uur later gingen we op pad. We doen drie kilometer in één uur, we stapten van onze fietsen, we duwden, de helling is erg steil. Maar inderdaad, de sneeuw die ons omringde, is magisch, hard, maar magisch. De jongens hielden sneeuwballengevechten. Met Agathe maakten we een praatje en bewonderden we dit prachtige landschap, maar, dat was de afspraak, geen gevechten met haar voor aankomst, ze hield haar handschoenen liever droog. Anna deed, net als baby's in Noord-Europa, heerlijke dutjes in haar caravan (ze sliep twee uur in de ochtend en twee uur in de middag).

Midden in dit grandioze, onwerkelijke landschap hoorden we de muezzin en

zijn melodie. En toen ... werd deze picknick onder het bushokje onderbroken door Selattin en Sevim die ons uitnodigden om bij hen op te warmen. Zodra we binnenkwamen, werd er een feestmaal voor ons gekookt. Ze waren vereerd ons te mogen ontvangen en wilden ons een nachtje vasthouden, maar wij wilden nog

even doorgaan. We hadden tranen in onze ogen toen we twee uur later vertrokken vanwege alle emoties. Toen Selattins moeder ons omhelsde, voelden we echt de vriendelijkheid van deze vrouw.

Een enorme klim op een besneeuwde

baan waar onze banden slippen, een verlegen zon die naar buiten gluurt voor de afdaling na het passeren van een winderige pas (hint: er waren tien windturbines). Eenen prachtige afdaling waar we lachten, opgelucht en blij dat het zonder tranen is gelukt en bovendien met de glimlach van onze kinderen op hun gezicht. 's Avonds werden we ontvangen door Burak en Shirva, de dag werd afgesloten op de dansvloer.

Het voelde alsof we tien verschillende dagen in één hebben meegemaakt. Hoe onze harten klopten voor de fysieke inspanning, voor de schoonheid van de landschappen en uiteraard voor de emoties die gepaard gingen met het ontmoeten van deze mensen vol liefde en vriendelijkheid. Tijdens deze reis hebben we momenten van onenigheid met onze kinderen (we hebben ons leven opgefleurd met drie kinderen, maar we onderschatten de kracht van de peper: voor onze kleine Agathe kan de peper soms mild, maar ook ... pittig zijn!). Tegenwoordig bewonderen we hun fysieke en mentale vooruitgang en hun doorzettingsvermogen en we zijn blij dat we samen met hen zijn geëvolueerd. Verbaasd en met een gelukzalige glimlach vielen we in slaap, blij dat we op pad zijn gegaan.

De volgende dag vervolgen we onze route naar Eskişehir waar we slapen in een speciaal fietsgemeenschapscentrum! Een mooi deelconcept waarbij de fietsers van de stad samenkomen voor fietsworkshops, het huis het startpunt is om samen te fietsen en daarna te eten. Een deel ervan dient als gastenverblijf voor fietsers van over de hele wereld.

We ontdekten dit nieuwe land met vreugde, we begonnen ons in vijftien dagen te oriënteren: eten, lokale valuta (Turkse lira), zingen van de muezzin tijdens de vijf dagelijkse gebeden, vriendelijkheid, welwillendheid en vrijgevigheid van de Turken (Mexicanen: jullie heb concurrentie) ... Wat de taal betreft, die was ingewikkeld: we begrepen er niets van! Er waren maar weinig mensen die Engels spraken. Maar er zijn veel gebaren om jezelf uit te drukken. Bedankt, Google Translate!

We wisselden nachten bij gezinnen af, brachten een nacht door in een kamer in een zomerkamp dat ons werd uitgeleend, en een nacht in een hotel omdat het vroom en we met vreugde weer wildkampeerden. De kou zou nu achter de rug moeten zijn.

Tot snel voor nieuwe avonturen. Güle güle.

De hoek van anekdotes

Ik wil de muezzin van Turkije bedanken die onze kinderen 's avonds wiegt als we in de tent zijn. Jullie hebben mooie stemmen, heren.

Wanneer mijn blik die van de vrouwen in volle boerka ontmoet, vindt er een botsing van culturen plaats. Persoonlijk had ik ze graag mijn favoriete feministische tijdschrift willen geven: Causette. En deze vrouwen moesten beseffen dat ik me niet schaamde om in een legging en een T-shirt rond te lopen. Kortom, er is alles voor nodig om een wereld te maken, maar ik wilde er graag voor zorgen dat ze toch gelukkig zijn ... Agathe vond hun outfit gevaarlijk: ze kunnen vallen en verstrikt kunnen raken in hun luifels. Een argument om

aan de mannen des huizes voor te leggen misschien?

Tot slot nog enkele foto's van het einde van de reis in Mexico. Het is opwarmend, het is psychologisch. We maakten van de gelegenheid gebruik om Ilya te bedanken die ons verwelkomde in Playa del Carmen. Hij hielp ons met het verzamelen van de dozen, maakte geweldige hamburgers voor ons en bracht ons naar het vliegveld. Discussies over de oorlog in Oekraïne, over het feit dat hij niet terug kan naar zijn familie in Moskou, met het risico gemobiliseerd te worden... Ilya, we kunnen het je nu vertellen, met al je computers, je bewakingscamera's... en we zeiden tegen onszelf dat je misschien een Russische spion was?

“Du hast eine Aufgabe zu erfüllen. Du magst tun was du willst, magst hunderte von Plänen verwirklichen, magst ohne Unterbrechung tätig sein – wenn du aber diese eine Aufgabe nicht erfüllst, wird alle deine Zeit vergeudet sein.”

—Rumi

“Je hebt een taak te vervullen. Je kunt doen wat je wilt, je kunt honderden plannen uitvoeren, je kunt non-stop werken, maar als je deze ene taak niet volbrengt, zal al je tijd verspild worden.”

—Rumi

Soefipad – reflecties

Nirmala

Terwijl ik dit schrijf, word ik uit een hangmat gewiegd die we naast onze bus in een bos hebben opgehangen. De aarde waarop wij bevinden heet Polen. Ik heb al uren niets gedaan. Mijn blik valt op het weelderige groen van de

boomtoppen, wat mijn ziel verankert in een gevoel van ‘thuis zijn’.

Er is niets anders nodig. Alles is hier. Terwijl ik hier lig, staan mijn zintuigen open voor het weelderige leven om me heen. Ik ben een beetje bedwelmd door de hoeveelheid tijd die we elkaar hebben gegeven gedurende dit jaar van reizen. Ik

Veertig dagen wandelen van Istanbul naar Konya. Tot 35 kilometer per dag. De kinderen doen het geweldig!

Als ik niet in de hangmat lig, dan direct op de bosbodem.

rust uit onder het gezang van de vogels, in de wind tussen de bladeren en in het zingen van mijn zoon die met zijn klimtouw in de bomen hangt.

Mijn wezen leeft talloze keren mee met het avontuur dat we hebben meegemaakt. Een echt avontuur. Elke cel in mijn lichaam is er nog steeds mee gevuld, verrijkt met herinneringen die mijn lichaam voorzien van beelden en sensaties. Veel foto's in mij die ik heb gemaakt van onze geweldige kinderen. Met de denkbeeldige camera. Er zijn ook veel echte, maar degenen die 'doen alsof' en mijn handen gebruiken om een fantasiecamera voor mijn gezicht weer te geven ... die zijn de mooiste. Ik maak deze foto's met mijn hart. En dat weten de kinderen.

Onze pelgrimstochten zijn voor ons pure verbondenheid

Ik maak foto's van jou als je aankomt op de top van de berg na een klim van negen uur en begeleid door donder en bliksem. Alsof er foto's zijn van mijn kinderen in Eskişehir, naast bronzen figuren op bankjes in het park, terwijl ze hand in hand een berg af rennen (terwijl

Terwijl ik midden in het niets online yoga's geef, steken de kinderen vaak vuurtjes aan

mijn man en ik voorzichtig de ene stap na de andere zetten). Foto's van de jonge wandelaars die midden op een pad over hun bagage heen in slaap vallen. Mijn hart maakt een sprongetje van vreugde, moederlijke liefde en dankbaarheid terwijl ik doorga met het maken van foto's!

Na 801 kilometer pelgrimstocht door Turkije zijn we niet meer hetzelfde. Deze tocht heeft ons allemaal diep ontroerd en veranderd. Slechts één keer kwamen we een andere wandelaar tegen. Hij

kwam ons vanuit Egypte tegemoet rennen. Een blogartikel kan niet de omvang weergeven van wat we hebben meegemaakt. Zullen de woorden in mij ooit hun weg vinden naar een boek?

Na een nacht buiten slapen komen we vroeg aan bij een derwisj-complex. Soefimuziek betovert ons vanaf de muren.

Maar ik vind het nu leuk om foto's en indrukken te delen. Verslagen over de fantastische gastvrijheid van de Turken die we hebben ontmoet. Een uitnodiging voor een etentje of het aanbieden van een slaapplek werd ons vaak aangeboden in Turkije. Bijna iedereen die we ontmoetten bood ons zorg aan. Overal waar we mensen ontmoetten was er thee, eten, een slaapplek of alles tegelijk.

Bent u ooit boodschappen gaan doen in de supermarkt en kreeg u bij de kassa te horen dat iemand anders voor uw aankoop wilde betalen? Kun je je voorstellen dat je op een harde parkbank slaapt en dan na middernacht gewekt wordt door de burgemeester die je thuis een bed aanbiedt? Dit soort dingen, nogmaals: een boek is nodig, overkwamen ons voortdurend, zelfs dagelijks, als we niet in een eenzame omgeving op pad waren en buiten sliepen.

Meestal waren het gezinnen die ons in huis namen, grote gezinnen die ons hun woonkamer ter beschikking stelden voor de nacht, een kamer waarin ze anders zouden slapen. De banken kunnen meestal uitgetrokken worden en ze stonden er op om de bedden voor ons op te maken, ook al hadden we slaapzakken bij ons. Vaak hoorden we mensen het verlangen uitspreken om naar Duitsland te gaan. Om daar te werken en eindelijk genoeg geld te hebben. Onze gastheren waren bijna altijd arm. Tenminste, als je het vanuit financieel perspectief bekijkt. Ze zijn rijk aan vreugde, familiale solidariteit en vrijgevigheid. Een vriend van mij, een gemeenschapswerker die een prestigieuze baan heeft, verdient 400 euro per maand. En hij lijdt onder het feit dat er niet genoeg geld is. Iedereen klaagde erover. Door voedsel uit hun eigen tuin te eten, kunnen ze overleven. Want eten uit de supermarkt is net zo duur als hier in Duitsland. We hoorden hun zorgen over hun kinderen die

We worden overal uitgenodigd. We moeten vaak annuleren, anders komen we nooit in Konya. Lukas vertaalt – bedankt Deepl-Translator...

geen kansen krijgen. Het zou voor de relatief welgestelde familie van de gemeenschapswerker niet eens mogelijk zijn om zijn kinderen zwemles of iets dergelijks te geven. Vooral omdat een dergelijk aanbod zeer zeldzaam is. We hoorden ook vaak hun wanhoop over de bedoelingen en machinaties van de Turkse regering. Vrees dat religie verplicht zal worden en het leven nog meer zal beperken.

Sterker nog, op een gegeven moment zullen we niet meer zo genieten van de prachtige moskeeën als in het begin. Hoe meer we zagen hoe pogingen worden ondernomen om de burgers van het land te dwingen een hoofddoek te dragen of naar de moskee te gaan, hoe minder blij we zijn met het aantal opringerige gebedshuizen. Overal rijzen nieuwe moskeeën uit de grond, vaak staan er twee of drie in een klein dorpje. Daar lijkt dus toch geld voor te zijn.

En dit alles verbaast mij. En vraag. Soms woede, vaak medeleven.

Als we 's ochtends wakker worden, doen we yoga in het park. De kinderen doen ook mee! We zijn niet met de burgemeester meegegaan, de kinderen slapen al zo diep.

Naar welke waarden wil ik leven? En doe ik dat echt? Wat kan ik van mezelf aan de wereld geven? Wat kan ik teruggeven? En bovenal rijst altijd de vraag: hoe kan het dat de omgang met vreemden en met de eigen goederen zo anders wordt geleefd in de cultuur waarin ik ben opgegroeid? Het zou voor mij lastig zijn om twee uur in de keuken te staan, een heerlijke maaltijd klaar te maken en die dan weg te geven aan de volgende passerende pelgrims.

Ik realiseer me langzaam dat mijn acceptatie van eten of een slaappleaats eigenlijk al een geschenk genoeg is. Dat onze aanwezigheid en onze eetlust dankbaarheid oproepen. (In Turkije kun je overigens niet overweg als veganist. Er was altijd meer eten dan we opkonden). Tenslotte vond ik het ook een opluchting toen ik een vrouw kon ondersteunen met haar buitensporige eisen toen ik een beetje yoga geleerd had of iets nuttigs weggaf.

Alles in mij is wazig. Ik begrijp dat ik niets weet. Concepten smelten weg en andere stapelen zich op zonder dat ik het bewust merk. Geven en nemen lost op uit ideeën om vervolgens weer op te duiken in oogcontact met iemand wiens taal ik niet versta. En tegelijkertijd is er zoveel begrip. Wanneer onze ademhaling in dezelfde ruimte beweegt, brengen onze vingers hetzelfde voedsel uit dezelfde kom naar onze mond, wanneer onze gezichten worden verlicht en verwarmd door het vuur onder de miljarden sterren.

Ik heb me nog nooit zo veilig gevoeld in een land. De burgemeester betrad die avond met twee mannen het park, ik doe mijn ogen open en weet: ze bedoelen het goed!

We zijn erg blij dat we net als thuis op de grond kunnen zitten.

Mijn zoon kwam aanrennen en zwaaide mij in de hangmat. Terwijl ik deze woorden opschrijf, voel ik een ongemakkelijk gevoel in mijn hart. Het is niet gemakkelijk voor dit Nirmalawezen van mij om de Duitse mentaliteit opnieuw te benaderen. Met hun wantrouwen, de heldere structuren, de koele afstand. Ik maak me zorgen over oordelen die door de stilte van mijn geest bewegen. En toch weet ik dat ze niemand kwaad kunnen doen als ik wakker blijf. Kijkend naar de ruimte waarin het oordeel plaatsvindt. En de ruimte erachter.

Moge het vuur van vrijgevigheid in mij schijnen. Moge het verwarmen en ondersteunen waar warmte nodig is. Moge ik vrij zijn van oordelen over mensen in wier schoenen ik niet heb gelopen.

Bedankt. Ik ben alle mensen die ons hebben opgenomen enorm dankbaar, vaak zonder dat we erom hoefden te vragen. Ik wil graag iedereen bedanken

En we waren nog steeds bang dat we tijdens de ramadan niets te eten zouden kunnen kopen...

die ons eten bracht, veelal uit eigen tuin, soms vers bereid voor hun eigen gezin. Ik dank u voor elke geïnteresseerde, open glimlach die mij altijd het gevoel gaf van "ik ben welkom en gewenst". Bedankt voor de vele cay-uitnodigingen, ook al houd ik eigenlijk niet van zwarte thee.

Mogen jullie allemaal gezegend zijn met het leven. Mogen uw wensen uitkomen en uw vrijgevigheid zich over de hele wereld verspreiden.

Overigens: vanaf september vinden er naast het online aanbod ook weer live- en 3D-cursussen plaats in de Lebensgarten. Alles gebaseerd op Dana! (u betaalt wat het u waard is.)

We ontmoeten veel schildpadden en worden het nooit beu om naar ze te kijken.

Over kronkelige wegen door zacht glooiende heuvels in Anatolië

Joke Buringa

Mijn ervaring met Turkije beperkte zich tot een tussenstop op de landingsbaan van het vliegveld bij Ankara en een week op het strand in Fethiye. Maar zodra ik in oktober 2018 over de Soefi pelgrimsroute van Istanboel naar Konya las, wist ik dat ik mee wilde doen. Het was meer een intuïtieve wens dan iets anders. Het soefisme sprak mij al jaren aan, sinds ik halverwege de jaren negentig voor het eerst derwisjen zag dansen in Caïro.

Het kleine ondermijnende stemmetje in mijn hoofd zaaide twijfel of ik de tocht fysiek wel aankon en/of deelname nu wel zo verstandig was. Ik gaf het niet veel ruimte. In ieder geval niet tot het moment om naar Istanbul te vertrekken dichter bij kwam.

Iris en Sedat stonden ons op te wachten bij de luchthaven Sabiha Gokcen. We vertrokken met z'n zessen met de bus. Ik had de nacht ervoor niet zo goed geslapen en zat in de bus te dommelen. Het memorabelste deel van dit traject was de stop bij een wegrestaurant. Het stond vol, echt helemaal vol met stapels dozen Turks fruit gemaakt van pompoen! Tot mijn grote spijt slaagde ik er, half in slaap, niet in om een paar dozen te kopen.

De bus bracht ons naar Emirdağ, waar veel Turkse migranten naar Haarlem en België vandaan kwamen. Er was zelfs een Haarlempark. Mijn interesse was gewekt. Ik begon te filosoferen over de vraag hoe het zou zijn geweest om vanuit Emirdağ in Haarlem terecht te komen. Het leek me nogal een cultuurschok.

Twee mensen in de groep had ik nog niet eerder ontmoet. Binnen 24 uur nadat we waren begonnen met lopen, werd duidelijk dat ik vele jaren geleden zo ongeveer naast een van

de twee had gewoond. De ander was bevriend met een collega. De ontdekking van al bestaande relaties was een gelukkig toeval! Dat droeg bij aan de snelle ontwikkeling van een plezierig groepsgevoel en een gezamenlijke dagelijkse routine. We hadden elke keer weer veel plezier om met zijn zessen in een middelgrote auto te verdwijnen, met Sadat opgevouwen tussen alle bagage achterin.

De mensen die we onderweg tegenkwamen waren ongelooflijk vriendelijk en gastvrij. Het raakte me gewoonten en gedrag te ervaren die ik zo goed kende uit Jemen, waar ik acht 8 jaar had gewoond. We zaten op de grond, rond heerlijke en voedzame gerechten die op een stuk stof op de vloer werden neergezet. Mensen praten graag, dus het hielp om twee Turkstaligen bij ons te hebben. Lopen van lange afstanden door de natuur is intens rustgevend. De langzame beweging maakt het mogelijk om de omgeving echt in je op te nemen en je los te maken van de dagelijkse aanval op de zintuigen.

Door de eeuwen heen hebben zoveel mensen dat pad eerder bewandeld. De eeuwenoude verbinding met het land en de religieuze overtuigingen kunnen nog steeds worden ervaren. Het varieert van het onderweg plukken van pruimen, appels, frambozen en walnoten uit bomen tot het bezoeken van graven en andere spirituele plekken.

Wandelend door Anatolië, besefte ik hoe weinig ik eigenlijk wist over de geschiedenis van dit deel van de wereld: de oorsprong in Centraal-Azië (Mongolië) en de vele hedendaagse sprekers van het Turks (dialect) in landen als Kazachstan. De impact van de Griekse en Romeinse aanwezigheid op gebouwen en constructies is nog steeds zichtbaar. Een lid van onze groep was gespecialiseerd in Turkse geschiedenis en vertelde daar graag over.

Het Ottomaanse Rijk heeft 700 jaar bestaan en strekte zich uit van Istanbul tot aan de Rode Zeekust van Jemen en tot Algerije, Hongarije, Servië, Bulgarije, Libanon, Syrië, Irak plus een deel van Iran tot Azerbeidzjan. Het rijk viel uit elkaar tegen het einde van de Eerste Wereldoorlog. Al wandelend kreeg mijn bestaande kennis over het Ottomaanse rijk, door bezoeken van Ottomaanse forten in Zabid en Luheyya in Jemen, een flinke impuls.

De tijden veranderen: plattelandsbewoners, op zoek naar een beter leven, zijn in grote aantallen gemigreerd naar plaatsen binnen of buiten Turkije. Veel huizen staan leeg, doordeweeks, buiten de zomer of permanent. Landbouwgrond wordt niet altijd meer verzorgd ... Het wandelen door Anatolië stimuleerde bescheidenheid en innerlijke rust. Ik liep

in vrede en bracht hulde aan de grote soefi-mysticus Jalāl ad-Dīn Muhammad Rūmī. Voor hem was LIEFDE de religie. Onze wandeling eindigde bij de Mevlana in Konya, waar we het heiligdom van Rumi wilden bezoeken. Helaas was het wegens renovatie gesloten. Dus ik zal gewoon nog een keer terug moeten gaan!

Zwaluwen spelen
met mij
Roofvogel weg vliëgend
Van mij
Kind lachend
Naar mij
Sprankel
In mij
Iets in mij is altijd thuis

Edith Slop Zentveld

Hike to the Light 2024

Harry van der Zant

De Sufitrail 2024 loopt dwars door het ruige landschap van Anatolië van Yalova naar Konya, zo'n slordige 800 kilometer te voet op weg naar de rustplaats van de grote dichter en mysticus Rumi.

Niet normaal. Waar begin je aan op je tachtigste? Dit is vragen om moeilijkheden. Het waren zo wat enthousiaste reacties uit mijn directe omgeving. Maar steeds sterker werd mijn innerlijk verlangen om deze tocht wel te doen. Tijdens enkele Driebronnen wandelingen in Heiloo voelde ik me gesteund door Iris en Sedat. Je kunt per dag bekijken hoe het gaat. We vinden altijd wel een oplossing bij moeilijke stukken. Dit versterkte mijn vertrouwen. Dat bleek sterker dan de twijfel. Ik ging voor de hele tocht. Ik wilde zo graag.

Ik had me mentaal voorbereid. Wat je zoekt, zoekt jou: de biografie over

Rumi van Kader Abdollah, de Masnavi-gedichten van Rumi van de biebel gehaald. Moeilijke kost. Wat kon me gebeuren? Maar onzekerheid bleef knagen. Hoe dan ook. De sprong gewaagd. Het vliegtuig naar Istanbul ingestapt op 3 mei. Daar trof ik Iris, Sedat, Karin en Joke. Anderen kwamen later aan in Yalova. Direct bij de eerste lastige wandelingen in de dicht begroeide heuvels gleed ik een keer onderuit. Ik kreeg stresspilletjes van Willem aangereikt, maar voelde geen echte stress. Vallen is het begin van opstaan, was mijn reactie. Zo is het steeds beter gegaan de hele verdere tocht. De onzekerheid verdween. Dank, dank, duizendmaal dank.

Ik kende Turkije enkel uit geschiedenis en verhalen, nu zou ik er dwars doorheen gaan trekken van stad naar stad, van dorp naar dorp, door steeds veranderend natuurlandschap, veertig dagen lang. Gewoon iedere dag afzonderlijk beleven in het hier en nu is het advies.

Drie dimensies van de tocht brachten me vooral in beweging.

- A. Natuurlijk was er de sportieve uitdaging van het langdurig pelgrimeren.
- B. De culturele ontmoeting zo direct met de wereld van de Islam was een duidelijke tweede drijfveer.
- C. De spirituele invalshoek van het Sufisme en specifiek het gedachtegoed van Rumi speelde zeker ook een rol van betekenis.

Tot slot is er dan nog de beleving in een groep mensen die elkaar vooraf nauwelijks kennen.

Overladen met ervaringen en indrukken zit ik nu alweer een week thuis een en ander te verwerken.

Blijvende herinneringen zijn er legio.

Ik denk ten eerste aan de warme culturele ontmoetingen. Turkije is een land met gastvrije en vrijgevege mensen.

De onverwachte uitnodiging voor een maaltijd voor onze hele groep, de gastgezinnen, de herhaalde kersenpluk of het uitdelen van kersen met tuinslang om ze te wassen erbij. De korte gesprekken in het Frans, Duits of zelfs in het Nederlands met ex-gastarbeiders. Zomaar werden de lekkerste verse broden op tafel gelegd in het theehuis. Ik denk aan de grote diversiteit van etnische afkomsten van de mensen in Turkije: historisch maar ook recenter nog aan vluchtelingen. Ik denk aan de verschillende rolpatronen tussen

vrouwen en mannen. De theehuizen zitten vol mannen. In sommige steden lijkt daar verandering in te komen, met name onder jongeren. In dorpen zie je vrouwen in groepjes op het land werken. Dat is hard werken.

Ik denk ook aan de religieus/spirituele aspecten. Tot in de kleinste dorpen zijn de moskee en de dagelijkse oproep tot gebed dominant aanwezig. Het

Sufisme beweegt zich binnen de Islam als vrijzinnige, niet dogmatische stroming met vooral het accent op de innerlijke goddelijke energie in ieder mens. Aan ieder mens de uitdaging deze energie vrij te maken en beschikbaar te krijgen in de ontmoeting met andere mensen. Iedere dag lasen we een gedicht van Rumi voor waarin deze spirituele gedachte steeds weer naar voren kwam. Iedere keer weer

een mooi moment van de dag. Dank Iris en Sedat daarvoor. We hebben diverse graf tombes van Islam-heiligen bezocht tot aan het mausoleum van Rumi in Konya tenslotte.

Ik denk vooral aan het pelgrimeren zelf. Iedere dag weer door Gods vrije, afwisselende en prachtige natuur trekken. Bosachtig landschap, glooiingen met vergezichten, rotsachtige bergen en vooral geen toeristen tegenkomen. Eén zijn met de natuur. Gaandeweg worden lichaam en geest sterker in het lopen. Intussen horen en zien we vogels, velden met allerlei bloemen, vlinders en het gezoem van bijen. Niet te vergeten de vele schildpadden onderweg. En dan de avondmaaltijden met de verrukkelijke pannenkoeksoep bij de tenten. Wat hebben we genoten.

En toen was er onweer en bliksem. Zware regen en we hadden nog kilometers te gaan. In ganzenpas glibberend door de modder naar beneden. Dat was spannend. Uiteindelijk kwamen kleren, schoenen en kousen

te drogen bij de warme kachel in het theehuis. Eind goed, al goed.

Natuurlijk een extra vermelding voor de vele vrije honden die we tegenkwamen. Menigeen was op zoek naar een baasje. Met concurrerende roedels onderweg leverde dat soms lastige situaties op.

Ik zou deze tocht nooit in mijn eentje kunnen doen.

Dank daarom Iris en Sedat dat jullie ons deelgenoot hebben gemaakt van jullie jarenlang opgebouwde kennis en ervaring.

Chapeau en tot ziens in Heiloo.

Hoe een schilderij van zich laat spreken

Marieke Hoetjes

Bijna vijftien jaar geleden, begin juni 2009, komt een jonge studente uit de Verenigde Staten naar de Willibrorduskerk. Ze stelt zich voor als Elissa Auerbach. Zij studeert kunstgeschiedenis en is geïnteresseerd in een schilderij dat volgens haar bronnen in de pastorie van de Willibrorduskerk hangt. Het betreft het Altaarstuk uit 1631, het schilderij met Willibrordus en zijn metgezellen, dat sinds mensenheugenis in het bezit is van de Willibrordusparochie. Ooit moet het gehangen hebben in de schuilkerk, die hier aan de Westerweg op ongeveer dezelfde plek stond.

Het bezoek van deze studente betekent de start van een heel avontuur met het Altaarstuk. Op haar aanraden sporen we professor Xander van Eck op, die deskundig is op het gebied van schilderijen uit de tijd van de schuilkerken. Hij schreef daarover een lijvig boek getiteld: 'Clandestine splendor' (clandestiene pracht). Ons Altaarstuk wordt daarin echter niet genoemd.

We vinden de professor in Turkije waar hij werkzaam is aan de universiteit van Izmir. Diezelfde zomer komt hij over uit

Turkije en brengt hij een bezoek aan het Willibrordushuis om het schilderij te bekijken. Pastoor Herman Helsloot ontvangt hem en vertelt wat hij in de loop van de tijd over het schilderij te weten is gekomen en heeft opgetekend in zijn boekje 'rondleiding door Willibrorduskerk en Willibrordushuis'. Zo heeft pastoor Helsloot onderzoek gedaan naar zijn verre voorganger en mogelijke opdrachtgever van het schilderij,

ene Pater Hermani uit

Alkmaar. Deze Dominicaan oefent, vanuit de Sint-Dominicusstatie in Alkmaar, vanaf 1631 tot 1644 de zielzorg uit in Heiloo. Hij draagt zondags de mis op in de schuilkerk in Heiloo en stelt zich tevreden met een 'tractement van melk en de pap'.

Professor Xander van Eck raakt tijdens zijn bezoek bijzonder geïnteresseerd. Hij begint

een gedegen onderzoek naar de achtergronden van het schilderij en drie jaar later, begin 2012, publiceert hij een artikel over het Altaarstuk in het gerenommeerde tijdschrift Oud Holland onder de titel 'Een altaarstuk voor parochianen en pelgrims in Heiloo'. Tevens raadt hij de parochie aan om het schilderij te laten restaureren.

Mede dankzij zijn artikel, dat de unieke waarde van het schilderij aangeeft, vinden we eind 2012 een sponsor voor

de restauratie in de Stichting Victor uit Heiloo. Het bestuur van de Stichting stelt zich garant voor de kosten van restauratie. Restaurator Ronald de Jager neemt de restauratie op zich. Hij is dan inmiddels ook bekend van de restauratie van gestolen kunst van het Westfries Museum. Het wordt een hele klus. Regelmatig gaan het bestuur van Stichting Victor en de penningmeester van ons parochiebestuur in zijn atelier kijken en parochiaan Jan Lammers maakt een videoverslag van het restauratieproces.

Intussen bereidt professor Xander van Eck een tentoonstelling voor in het Catharijneconvent in Utrecht. Hij wil het Altaarstuk daar graag een belangrijke rol laten spelen. En zo belandde het schilderij in 2013, direct aansluitend op de restauratie, op de tentoonstelling 'Vormen van Verdraagzaamheid' in de Domstad. Het wordt tentoongesteld in een aparte kamer, die omgebouwd is tot 17e-eeuwse schuilkerk, compleet met geluid en geur.

Het is de tweede maal dat het schilderij in Utrecht te zien is. In een catalogus van de St.-Willibrordtentoonstelling aldaar in 1939, die parochiecoördinator Marieke Hoetjes stomtoevallig ooit ontdekte op de tweedehands-boeken-zolder van De Slegte in Amsterdam, staat het schilderij

genoemd. Ook de twee medaillons die in de Ontmoetingsruimte te bewonderen zijn, worden in de catalogus genoemd, met de aantekening dat ze in bruikleen gegeven zijn door Pastoor van Muijen.

Na de tentoonstelling komt het Willibrordusschilderij terug naar onze Willibrorduskerk en sindsdien hangt het weer hier in de vergaderzaal van de pastorie.

In 2014 schrijft Ina Blekemolen-van den Berg een uitgebreid en gedegen artikel over het Altaarstuk in de Heilooër Cronyck, een uitgave van de historische Vereniging Oud Heiloo. Zij baseert zich daarbij op de publicatie van professor Xander van Eck en op de beschrijving van de hand van pastoor Helsloot.

In al deze publicaties komt de dubbele betekenis van het Altaarstuk naar voren:

Enerzijds is het Altaarstuk, net als andere schilderijen die een plaats kregen in toenmalige schuilkerken, bedoeld als bemoediging en troost voor de katholieken in die dagen. Het grijpt terug op Willibrordus en Adelbertus als brengers van het geloof en op Dominicus, in wiens traditie de Dominicanen en ook Pater Hermani leefden.

De tijd waarin het werd geschilderd was het hoogtepunt van de katholieke

‘contra-reformatie’ en men gaf hier vorm aan door te verwijzen naar de wortels van het geloof in de Nederlanden.

Anderzijds domineert het thema van de pelgrim in het Altaarstuk. Alle drie de populaire bedevaartplaatsen in en rond Heiloo zijn vertegenwoordigd. De Willibrordusput en de Abdij van Egmond staan daadwerkelijk afgebeeld, terwijl Onze-Lieve-Vrouw ter Nood wordt vertegenwoordigd in de afbeelding van Maria in het bovenste gedeelte van het schilderij. Het pelgrimsthema wordt nog eens beklemtoond door de figuur in reliëf boven de zuil in het midden. Dit is de heilige Jacobus de Meerdere ‘Santiago’ Hij draagt een pelgrimsmantel en houdt in zijn rechterhand een pelgrimsstok. Op zijn hoed met brede rand zien we de jakobsschelp: het teken van de pelgrimage naar Santiago de Compostela.

Begin 2018 neemt Elissa Auerbach, de studente van 2009, weer contact met ons op. Zij is inmiddels professor aan de universiteit van Georgia en komt naar Nederland, dit maal voor een half jaar.

Tijdens haar verblijf doet zij onderzoek naar juist dit laatste thema van het Altaarstuk: pelgrimage in de Nederlanden in het begin van de

17e eeuw. Zo komt ze ook hier, in het Willibrordushuis. Vlak voordat ze weer naar huis vertrekt, vertelt zij ons over de resultaten die zij in het half jaar heeft verzameld. Ze heeft een speurtocht ondernomen naar beschrijvingen, voorwerpen en afbeeldingen van pelgrimage. Ze heeft interessante geschriften daarover gevonden. Ook heeft zij de volledige inventarisatie

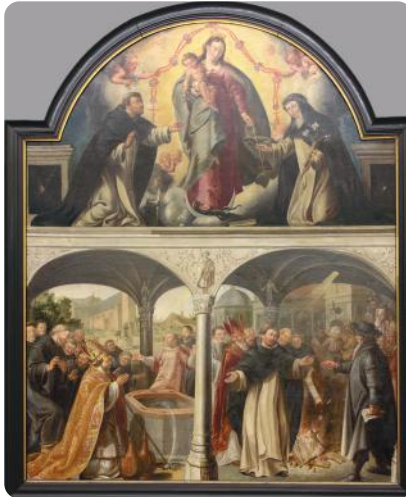
van schilderijen in Nederlandse kerken doorgespit, op zoek naar een ‘pelgrimage schilderij’ zoals het onze. Maar behalve schilderij van een gezin bij de restanten van de bedevaartsplaats Onze-Lieve-Vrouw ter Nood, geschilderd door Gerrit de Jongh in 1630, vindt ze er in heel Nederland niet één. Voor haar is dat een teleurstelling, maar ze complimenteert onze

parochie met dit historische kunstwerk: het is uniek!

Nawoord:

Het is bijzonder dat ook in onze dagen de pelgrimage naar de heilige plaatsen doorgaat in de vorm van de Drie Bronnen Pelgrimsroute en dat deze pelgrims ook hun weg naar de Willibrorduskerk hebben gevonden: het schilderij laat nog steeds van zich spreken.

*Marieke Hoetjes,
in dierbare herinnering aan pastoor
Herman Helsloot*

Abdulwahid van Bommel

In memoriam

Mohamed el-Fers kende ik alleen uit de verte, als naam. Hij schreef kleine boekjes. Biografieën van Bob Marley, Columbus en Jacques Brel. Opvallend omdat ze ook over Mehmed VI, Oum Kalsoum en Mevlânâ gingen. Ze lagen bij de kassa in de boekwinkels die toen nog leuk waren om te bezoeken. De boekjes pasten in mijn borstzak en ik las ze in de trein. Zo leerde ik hem kennen: op papier.

Van onze eerste persoonlijke ontmoeting kan ik mij dag noch datum herinneren. Onze levens bleken nogal wat raakvlakken te hebben. Hij maakte muziek. Wereldmuziek. Ik had me van

mijn 18e tot mijn 23e met jazz bezig gehouden. Free Jazz Incorporated heette onze groep. 'Free Jazz', vroeg Mohamed el-Fers, 'dat is toch Piep Jan Knor muziek?' 'Wereldmuziek?' vroeg ik dan. 'Is dat niet die muziek zonder noten, tonen of componisten?' We vonden allebei dat we elkaar 'terug moesten pakken' als een van ons een uithaal deed.¹

Een gesprek met hem was trouwens één grote uitdaging, want hij haalde alles uit de kast om jou erop te krijgen. Hij voelde zich vooral bij de Sjiitische moslims betrokken en ik zat natuurlijk

¹. Maar hij was werkelijk muzikant in de groepen *Los Compañeros* (Latijns-Amerikaans), *Nass el-Ghorba* (Marokkaans), *Tiq Maya* (Marokkaans), *Medina* (Italiaanse pop) en *Atlat* (folkrock). Met de laatste groep had hij in 1982 een nummer 1 hit in Egypte en Soedan en trad hij op in *El Alem Ghani* de Egyptische televisieshow van Hamdia Hamdi. Samen met René Zwaap is hij oprichter en programmamaker van *MokumTV*, een van de best bekeken programma's van *Salto TV*. Voor *MokumTV* maakte hij een aantal documentaires, waarvan een aantal bij *Türkiye* Amsterdam op dvd zijn verschenen. De Amsterdamse *Mariazieneres* *Ida Peerdeman* gaf aan *El-Fers* als enige journalist in vijftig jaar toestemming haar te interviewen, op voorwaarde dat het verhaal hiervan pas na haar dood zou worden gepubliceerd. Hij vertelde dan dat hij zich aan die belofte had gehouden en dat in 2002 de Amsterdamse *Mariaverschijningen* van de *Vrouw van alle Volkeren*, die dateerden uit de jaren 1945-1959, door bisschop *Punt van Haarlem* werden erkend. Het interview met de zieners verscheen op een dvd die tijdens de *7e Internationale Gebedsdag* in 2005 voor het eerst in de Amsterdamse *RAI* werd vertoond voor ruim 10.000 toeschouwers. Zie: *Mohamed el-Fers* - Wikipedia. En: <https://www.theguardian.com/music/2007/jul/26/worldmusic1>

in het kamp van de Soennieten. 'Ik ga niet in zo'n moskee zitten om samen te bidden met mensen die de kleinzoon van de profeet hebben vermoord', zei hij dan. Soms antwoordde ik dan dat ze van mij alle Ayatollah's aan dezelfde hijskraan mochten ophangen die zij als galg voor de homo's gebruikten. Waarop we in allerlei verhandelingen over de eerste eeuwen islamgeschiedenis terecht kwamen.

We waren beiden bijna verliefd op Fairouz. Haar naam betekent Turks. Een bijzonder muzikale vrouw die zoveel schoonheid op cassettebandjes en CD's heeft gezet. Hij had het concert van Fairouz in het Koninklijk Theater Carré op 26 juni 2011 bijgewoond. Als journalist had hij natuurlijk toegang tot de artiesten en wist daar van alles over te vertellen. Over haar dochter die nogal van drugs hield en dat Fairouz zelf ook buiten haar optredens zo'n lieve vrouw was. (en ... wat een stem!)

Onze telefoongesprekken duurden stevast veel te lang en gingen alle kanten op. We raakten steeds meer gehecht aan die gesprekken. Ook hadden we een gezamenlijk enthousiasme voor momenten dat mensen die op het wereldtoneel vijanden leken, elkaar bleken te verstaan door middel van

kunst en cultuur. Meestal wisten we het allebei als onze zendtijd om was. Dan herinnerden wij elkaar aan het tijdstip dat we waren begonnen met het gesprek of bedachten iets om er op milde wijze een punt achter te zetten.

Een van onze laatste gesprekken ging over 'Dansen met je Turkse buurvrouw?'

Hij had weer een leuk project. Volgens hem leren we op die manier makkelijker met elkaar omgaan: 'Al spreek je elkaars taal niet. In de Werkgroep Soefidansen voor beginners, leer je dansen met je Turkse buurvrouw. Je leert alle 'lokbewegingen' met een zakdoek. De 'dansleider' op deze video is mijn al jaren gepensioneerde vriend Soefi Omar: <https://www.youtube.com/watch?v=ongHsxsUHZw&t=1124s>

Al jaren geleden lanceerde Turks Huis Westerpark de taal cursus 'Leer Hollands met Johnny Jordaan' en genoten we van dames met hoofddoeken die op MokumTV 'Oh, saberiejosija, saberiejejeje holadijé' meezongen.

Op 15 november 2023 maakten de media bekend dat 'eindelijk bewezen is dat zingen de ideale manier is om sneller Nederlands te leren'. In het RTL Nieuws verschenen In beeld statushouders die

met André Hazes en Ramses Shaffy meezongen. ‘En’, voegde de Woerdense taalwetenschapper Helga Huisjes eraan toe: ‘Het is bovendien een stuk gezelliger dan die duffe grammatica opdreunen’.

Hij had iets met Turkse mensen en de Turkse cultuur en werkte en woonde ongeveer dezelfde periode als ik in Istanbul. Hij zat in een band die dus wereldmuziek maakte. Ik zat op een internaat voor koranstudie. Toch bleken we van veel dezelfde plekken in die stad te houden en hadden we mensen leren kennen die de moeite waard waren. Hij werd reisgids in Istanbul, iets wat ik ook een tijdje van plan was te gaan doen. Maar hij maakte het waar en schreef een zeer leesbare en vaak humoristische reisgids van Istanbul. Deze gids is bekrond en veel verkocht.

Ook al was ik zelf een zwerver in Istanbul, elke bladzij van zijn boek boeide me. Naast Istanbul, hadden we veel herinneringen aan Amsterdam, de twee steden in ons leven. We hielden allebei van Johnny Jordaan en zongen soms stukjes van zijn teksten door de telefoon samen. Hij had geholpen een standbeeld voor de zanger van het Jordaanlied neer te zetten op de Elandsgracht. De plek heet nu het Johnny Jordaanplein. Ook Tante Leen was een van onze favorieten. Zij zong: ‘O Johnny zing een liedje voor mij alleen. O Johnny zing het zacht voor je heen. Dan voel ik spontaan m’n hart opengaan...’

Hij schreef over zo’n herinnering in Istanbul:

‘Destijds kwam er dagelijks een kat met een oranje vacht langs in de wijk Cağaloğlu. Volgens een motoragent van de toeristenpolitie aan de overkant,

zou het beest uit de gevangenis zijn ontsnapt en uit hetzelfde nest stammen als de beroemde kat die in de Aya Sofya woonde. Beiden maakten destijds hun vaste rondje door de buurt.

Die van de Ayasofya had geen naam en werd door iedereen ‘Kedi’, (poesje) genoemd. Maar de crimikak met oranje vacht die uit de gevangenis was ontsnapt heette ‘Portakal’ (Sinaasappel). En was kind aan huis op de stoep van de Osmaanse Uitgeverij (Osmanlı Yayınevi). Daar dronk Portakal regelmatig de thee op van de schrijver van het in vele talen verschenen album met de biografieën van de Osmaanse sultans.

Aan de hand van de vele gesprekken met Abdülkadir Dedeoğlu werden de routes van sultan Süleyman tussen Istanbul en Wenen vice versa gereconstrueerd en door Sedat Çakır en de Sultans Trail-vrijwilligers gebruikt bij hun recreatie van de Sultanstrail. Mede dankzij de driedelige tv-documentaire van de BBC, na de Camino van Santiago, een van de populairste trails van dit moment. Op basis van deze wetenschappelijke reconstructies, aangevuld met oude overleveringen, creëerde Sedat Çakır met zijn partner Iris Bezuijen het ‘esoteric light Sufi-trail’ voor de wandelaar, fietser en hedendaagse pelgrims. Slechts een van de vele bijzondere wandel- en fietspaden van deze ‘historiserende’ kilometerverters, gevestigd in het uit 1437 stammende vertrekpunt naar Santiago de Compostela in de Haarlemse Hagestraat.

Behalve de plekken en mensen die we in Amsterdam en Istanbul kenden, bleken er allerlei plaatsen te zijn waar we hadden gewerkt of gewoond zonder

Sirkeci treinstation is een museum van gevoelens en zielen. Van scheiding tot hereniging, van verdriet tot vreugde

elkaar ooit tegen te komen. Zo had hij in een instelling in Baarn gezeten waar veel gehandicapte migrantenkinderen zaten. Ik kwam daar als geestelijk verzorger en wist dan precies over welk pand hij het had. Ons Moslim Informatie Centrum zat op de Beeklaan in Den Haag en hij had een aantal huizen verderop op de redactie van een bodybuilders-blaadje gewerkt.

De Turkse zanger Zeki Müren, die meer dan honderd liedjes componeerde en 'Batmayan güneş' – 'niet ondergaande zon', werd genoemd, was soms onderwerp van gesprek. Ik vermoedde dat hij mij wilde uitdagen en mij uitspraken wilde ontlokken over deze populaire Müren, die zich vrouwelijk gedroeg en kleedde en vaak juwelen en zware make-up droeg. Maar Müren deed over zijn mogelijke homoseksualiteit nooit een publieke uitspraak; hij ontkende noch bevestigde het. Wat we beiden opvallend en amusant vonden was dat in zo'n conservatief land als Turkije hij – misschien vanwege zijn roem – toch werd geaccepteerd en 'abla' –

'grote zus' werd genoemd.

We spraken regelmatig over zijn wapenfeiten. Hij produceerde in 1996 voor Hippo Records twee cd's met Leo Fuld, de 'keizer van het Jiddische lied'. Hij beschreef de schok die het sommige mensen gaf om als producer van het Jiddische lied van Leo Fuld, Mohamed el-Fers te zien staan op de dvd. Leo Fuld kende ik ook, vanwege zijn bijzondere stem, maar ik was zijn naam totaal vergeten. Iedereen kent My Jiddische Mama, maar bijna niemand weet dat ook Billie Holiday dat lied heeft gezongen. Zij trad op in een theater tegenover de plek waar Leo Fuld zong en kwam elke avond even bij hem langs. Bing Video's, een typisch Mo-weetje.

Een van Leo Fuld's bekendste liedjes is:

Tell me, where can I go? / There's no place I can see./

Where to go, where to go? / Every door is closed for me. /

To the left, to the right, / It's the same in every land. /

There is nowhere to go. / And it's me who should know, /

Won't you please understand?

Now I know where to go, / Where my folks proudly stand. /

Let me go, let me go / To that precious promised land./

No more left no more right. / Lift your head and see the light. /

I am proud, can't you see, / For at last I am free: /

No more wandering for me. — Now I know where to go.

(leo fuld wo ahin soll ich geh'n - Google Zoeken.)

Het bijzondere van Fuld was dat hij een graag geziene gast was in de Arabische

wereld. Hij kreeg veel waardering in Libanon, Algerije, Marokko, Tunesië en Egypte, waar zijn optredens zelfs werden bijgewoond door de Egyptische president Nasser en de vermaarde zangeres Oum Kalsoum. Op zijn aandringen bij theaterdirecteuren traden later Arabische zangers op in Parijs, onder wie in 1966 ook Oum Kalsoum, die, wat zeer uitzonderlijk was, maandenlang zong voor een uitverkocht Olympia theater.

In Ethiopië zong Leo Fuld op uitnodiging van keizer Haile Selassie in een grote tent bij het paleis, tijdens de bruiloft van diens dochter. Hij zong eerst 'neutrale' teksten, maar de aanwezige hoge gasten raakten pas onder de indruk toen hij zijn joodse repertoire inzette. De soul in zijn muziek was herkenbaar voor Arabieren en Afrikanen.

Via deze soulzanger komen we bij ons echte gedeelde werkterrein: allerlei ervaringen en beschrijvingen van moslim-mystiek. Hij hield van tegen het occulte aanleunende verschijnselen en vroeg zich af hoe je zo snel mogelijk verlicht kon worden. Volgens hem was een van de snelst werkende methoden de Khidr Knal. Hij schreef:

'Op de zuidwestelijke hoek van de Tempelberg (Haram ash-Sharif), in Jeruzalem staat een klein zeshoekig koepelgebouwtje uit de 16e eeuw,

opgedragen aan al-Khidr. Volgens de soefitraditie had al-Khidr zelf zijn geheime kennis rechtstreeks van God ontvangen, zonder menselijke tussenkomst. Het werd gebouwd nadat enkele reizigers een verschijning van Khidr zagen en verlichting ontvingen middels een onverwachte klap, de 'Hizirtokat', letterlijk: de Khidr Knal of Slag. Alhoewel de Nederlandse imam Abdulwahid van Bommel in dit geval 'tokat' zou vertalen als 'draai om je oren'. 'Dat prefereer ik boven klap of mep.'

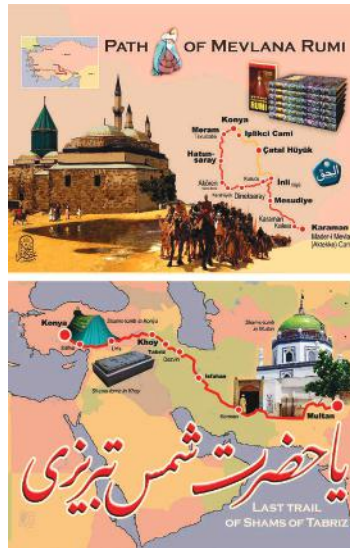
Mo reageerde hierop met: 'Salam

Aleykoem en dank mijn Hoca. Stond oplawaai in het TR/NL-woordenboek? Ik tracht zo veel mogelijk officieel goedgekeurde woorden te gebruiken in mijn historische verhandeling over het moderne klapsoefisme. Verlichting na een oplawaai.' Waarna hij probeerde een brug te bouwen naar hedendaagse Nederlandse Khidr ervaringen en schreef:

'Ik had een

stratenboekje van Haarlem uit 1940. Op het titelblad staat de handtekening van Badon Ghijben. Was dit de in esoterische kringen zo beroemde 'spiritualistische' waterbouwkundig ingenieur Willem Badon Ghijben (1895-1972)?

Van Iran tot in Marokko werd Willem in één klap wereldberoemd toen hem op 2 mei 1940 de in de Oriënt extreem beroemde 'Groene Geest' al-Khidr

verscheen ter hoogte van de Maggiefabriek aan de Haarlemmerweg. Waarbij hij door Khidr werd aangesproken als 'Mijn vriend Wimmetje.'

Drieëntachtig jaar na Wim Badon Ghijben is deze 'Groene Geest' opnieuw gezien voor het originele Maggi-kantoorgebouw uit 1921. De identieke plek bij de Van Slingelandtstraat aan de Haarlemmerweg. Er hing opnieuw een 'vreemde zoutige geur' rond al-Khidr, die door de in de Knollendambuurt woonachtige 'ziener' Hammou Khemissetti (1956) wordt omschreven als 'de geur van het Lavaskruid'. In Nederland Maggiplant genoemd.

De oerhollandse Tante Neel van Boven (85) gaat tegenwoordig niet meer op stap zonder een spuitbus frisse luchtnevel van het type 'ochtendbries'. Zestig jaar lang woonde Tante Neel 'in de stank' van de Maggiefabriek aan de Haarlemmerweg. Mevrouw van Boven: 'Als de wind uit het oosten kwam, was de maggi tot in Haarlem te ruiken.' Die stank kwam weer helemaal terug toen aan Tante Neel plotseling al-Khidr verscheen. Van Boven: 'Nee hoor, ik heb helemaal niks tegen buitenlandse spoken, maar die lucht van die al-Khidr, hè. We zijn dat niet meer gewend. Die Maggiefabriek vertrok eind 1994 naar Venray. Vandaar dat ik tegenwoordig altijd een spuitbus 'ochtendbries' in mijn handtas heb.'

Latifa (39) is een islamitische dame, die op donderdag 20 april om 8:13 uur gerommel aan haar voordeur in de Van der Duynstraat hoorde. 'En dat op de laatste dag van de maand Ramadan. Ik schrok me het apelazerus, want juist op deze dag zwerft Iblis hier rond op zoek

naar moslima's om ze te betrappen op zondige bewegingen.'

Ghafira (85) van de Islamitische Vrouwen Informatiegroep West: 'Onder moslims is het geloof in geesten wijdverbreid, want dat staat ook in de Koran. Djinnns bestaan. Maar vaak zijn imams bang voor vrouwen die bij hen aankloppen met het verzoek 'een bovennatuurlijk onzichtbaar wezen uit te drijven'. Daarom zoeken vele bezetenen hun toevlucht tot alternatieven als de parfumspray 'Eau de Shahd' of een onafhankelijk opererende moslim exorcist. Latifa heeft een bijzonder slechte ervaring met de behandeling door zo'n man: 'Later hoorde ik dat hij lid was van de radicaal islamitische boa-ploeg Abu Leil. Er bengelde al eens eerder zo'n 'alleraardigst cadeaudoosje' in de vorm van de Ka'bah aan haar deurknop. Toen zat er een 5 cm brede zwarte leren riem in, waarmee Latifa, toen de bezweringsformules niet hielpen, aan zelfgeseling deed.

Op deze 20ste april moest haar stoere vriend Ali het Ka'bah-doesje van haar deurknop halen. Voor de gelegenheid hield hij zijn sleutelhanger met de tekst 'salah miftâh al-falâh' (het gebed is de sleutel tot succes) en zijn geelkleurige digitale 'tasbih teller' in zijn hand. Met een druk op de knop, houd de teller bij hoe vaak je 'Soebhan Allah' (heilig is God), 'al-Hamdoelillah' (alle lof zij God) en 'Allahoe Akbar' (God is de grootste) zegt. Nadat Ali elk woord 33 maal had gezegd, dook hij weg in de capuchon van zijn hoodie met de tekst 'Rabbi zidni 'ilman'. Dat is de dua 'Mijn Heer, vermeerder mijn kennis!'

Hij pakte met zijn linkerhand het 5,5 x 5,5 x 6,5 cm metende Ka'bah-doosje. Er zat een briefje op met de tekst 'voor Latifa'. Even later sprayde die kwistig uit de flacon met 'Eau de Shahd'. 'Doe nou ff rustig aan', meende Ali: 'Zo'n flesje kost in de betere islamshop minstens €30!'

Mohamed El-Fers schreef van 1994-2003 voor De Groene Amsterdammer artikelen als: *Mohamed, De nieuwe gregorianen, Roomse roddel, Iran: sjah Reza Pahlevi (1960),*

Turkije: keizer Osman Ertugrul (1912), Vrouwe van Alle Volkeren, Op zoek naar de ark,

Kaddisj voor een keizer, Het lachkruid, Naar de filistijnen, Alles buigt, draait en kronkelt,

De vijfde colonne der alevieten, waaruit zijn veelzijdige kennis en belangstelling bleek.

Naast al zijn andere activiteiten hield

Mo zich bezig met de 13e-eeuwse mysticus en dichter Djalal ad-Din Rumi, of Mevlana, de soefi-meester. Mo schreef over hem onder meer:

Mevlânâ 1992, Mevlana Celaleddin Rumi (Engelstalig) 2009, Gids voor tijdreizigers naar middeleeuws Konya, handboek voor bezoekers aan het tijdperk van Mevlana Rumi.

Advent

Een leuk project dat wij samen deden was de Rumi adventskalender. Moeiteloos maakte hij van de adventsgedachte een aanloople naar de sterfdag van Mevlana Rumi. 'Met een adventskalender tel je op een leuke manier af naar gedenkwaardige dagen van het jaar! Elk jaar zit er maar een week tussen Mevlana Rumi's sterfdag en de dag voor de geboorte van Jezus. Maar we tellen door naar Jezus.' Uit dit soort formuleringen bleek zijn

ruimdenkendheid en boodschap van
verdraagzaamheid.

In zijn gedicht ‘de pikhouweel’ doelt Rumi op het idee dat iedereen een schat in zich heeft van onschatbare waarde. In het gedicht is er een pikhouweel nodig om bij de schat te komen. En zo is dat in het leven ook. De pikhouweel kun je vergelijken met de moeilijke momenten in ons leven. Juist die harde levenslessen maken ons zo sterk en mooi. Dan moet je die emoties wel toelaten, en leren van de situatie. Als je wegvlocht van je verdriet ga je niet de confrontatie met jezelf aan, en zul je niet groeien. Dus maakten we een adventskalender met one-liners van Rumi:

Onderscheiding

René Zwaap schreef over de hoge Turkse onderscheiding Merit of Honour die Mo uit handen van de Turkse minister voor religieuze zaken, professor Mehmet Aydin op de Selçuk-universiteit van Konya, ontving: ‘Als

schrijver van de enige Nederlandstalige Mevlanabiografie, ontving hij op 5 mei 2003 tijdens het derde internationale Mevlana Congres deze onderscheiding op basis van verdienste en voor uitzonderlijke prestaties. Konya is de heilige stad voor de soefi’s, omdat Mevlana hier zijn mausoleum heeft. Dat Mo conform zijn wens uiteindelijk zijn laatste rustplaats in Akören bij Konya zou vinden, compleet met tussenlanding in zijn geliefde Istanboel, onder massale belangstelling van de Turkse media en eredienssten in maar liefst dertienmoskeeën verspreid over het hele land, was zijn laatste meesterstuk, zoals heel zijn leven eigenlijk een langgerekte, wonderlijke, surrealistische Fellini-film was, en wij, zijn vrienden, het voorrecht hadden daar toeschouwer van te zijn.

Iris Bezuyen, die samen met Sedat Cakir Sufitrail leidt – waarvoor Mohamed el-Fers veel ideeën aanleverde – zei over Mo’s sterven: ‘Ja, het is echt heel raar. Alsof hij met ons meekijkt en kletst, het

heerlijke praten. Nu besef ik pas hoe veel je met elkaar bent en hoe oergezellig het is om Mo als vriend te hebben. Ik denk nog elke dag: Mo gaat zo bellen. Het is heel fijn om te horen dat hij zo gemist wordt door zijn vrienden. We lopen 2025 insjallah naar Mo's graf in Akören. Dat wordt, denken we, de laatste wandelkaravaan. Ik wens iedereen heel veel sterkte met het verlies van Mo, hij is een brug tussen zoveel dingen. Mijn oma zei ooit: 'Ik wil het verdriet niet kwijt, want het is mijn verbinding met de liefde voor de schijnbaar afwezige.'

Mohamed El-Fers heeft op 5 maart 2024 in de provincie stad Akören, bij Konya, afscheid van ons genomen voor zijn laatste reis.

Mohamed El Fers, die bekend stond vanwege zijn liefde voor de Turkse en Osmaanse cultuur, overleed op 74-jarige leeftijd terwijl hij op 27 februari achter zijn computer zat te schrijven. Van zijn werk is vooral zijn reisgids voor Istanbul bekend. Maar ook in zijn 'Reis naar de cultuurstad Konya', 'Mevlana Celaleddin Rumi', 'Tarihi Mehter Takımı – historische muziekgroep van de Janitsaren – waarvoor hij ook nog een twee uur durend optreden op de Dam in Amsterdam organiseerde – besteedde hij aandacht aan de bijzondere Turkse cultuur. Daarnaast maakte hij documentaires over het Turkse olieworstelen en de eeuwenoude

vriendschap tussen Turkije en Nederland, toen hij adviseur was van Turks Huis, een informatiecentrum voor de Turkse cultuur in Nederland.

Het was de laatste wens van de overledene om in Akören te worden begraven. Zijn begrafenis vond plaats op 5 maart 2024. Nadat vanuit dertien moskeeën tot het gebed voor de overledene was opgeroepen, werd aan zijn uitvaart

deelgenomen door een grote groep mensen.

Mohamed El Fers heeft gedurende dertig jaar de status van Cultuurdiplomaat voor de Turken in de beste betekenis van dat woord laten zien. Het was zijn idee om de kampioenschappen olieworstelen in Amsterdam te organiseren. Dit werd door de BBC op kanaal 124 uitgezonden. In het bekende openluchtmuseum de Zaanse Schans heeft hij een optreden van de Wervelende derwisjen van de Rumi cultuur laten plaatsvinden. Daarnaast heeft hij boeken over verschillende onderbelichte aspecten van de Turkse cultuur beschreven en in boekvorm uitgegeven.

Biz raziydik Rabbimiz de razi olsun,
انا لله وانا اليه راجعون Wij vonden hem goed, moge Allah hem goed vinden.

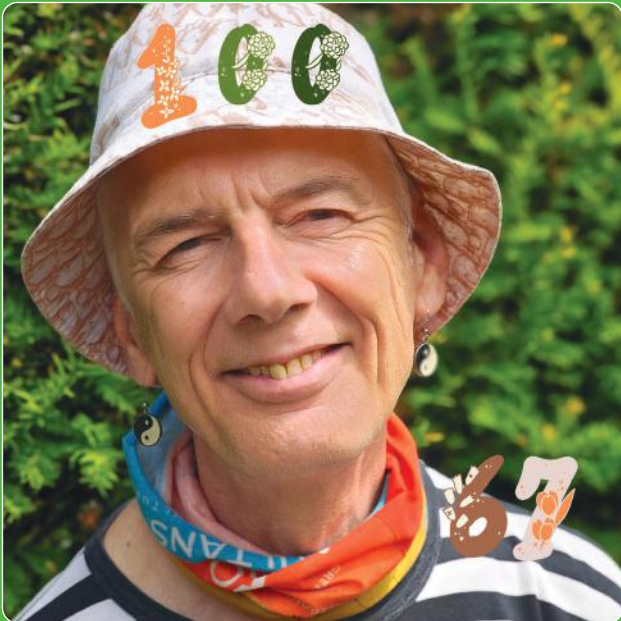
We zijn van Allah en keren tot Hem terug.

We missen hem. Moge hij rusten in vrede!

Hulde aan de wandelaars Marcel Timmerman en John Haver, die samen 140 wandelingen in Heiloo hebben gemaakt!

Sufi Trail agenda 2025

Wandelkaravaan
2 mei – 12 juni

wandel of fiets
met ons mee!

Fietskaravaan
26 september –
24 oktober

Wandeling Heiloo en Egmond-Binnen

Elke zaterdag 9:58 op station Heiloo.

Gaat altijd door, weer of geen weer.

Meer informatie op: sufitrail.nl of driebronnenpelgrimsroute.nl.

Contact

Iris Bezuijen: +31 6 440 447 90

Sedat Çakır: +31 6 508 90 696

Nawoord

Er zijn momenten in je leven waarin je familie het belangrijkste in je leven is. Bij geboorte heb je de veiligheid van je familie nodig om tot een stabiel persoon te groeien, dat loopt normaal gesproken als een rode draad door je leven in de dingen die je doet en soms laat.

Later als je kinderen krijgt, heb je de verantwoordelijkheid over levende wezens die kwetsbaar zijn en de veiligheid nodig hebben om te kunnen groeien en bloeien. En nu ik opa ben geworden van twee kleine kinderen verandert dat in een rol waar je niet de directe verantwoordelijk hoeft te dragen, maar meer de vruchten plukt van de acties van je kinderen. Een route ontwikkelen heeft ook de dynamiek van een familie waarin je samen met anderen een route tot leven brengt en zorgt dat het veilig is voor je wandel- en fietsfamilie en de families en vrienden op de route.

We merken dat we gezegend zijn met een leuke familie die we hadden en nog steeds hebben en de nieuwe Sufi trail familie die in de afgelopen jaren erbij is gekomen. Samen een pelgrimsroute ontwikkelen, werkt verbindend en zorgt voor een uitgebreide familie van Haarlem tot Canada, van Heiloo tot Rotterdam, van Den Haag tot Maleisië, Van Verenigde Staten tot België, van Zanzibar tot Duitsland, van Turkije tot Brazilië, et cetera, et cetera. We koesteren onze nieuwe familie net zoals we dat doen met onze eigen kinderen en kleinkinderen.

We danken jullie ook dat we onderdeel van jullie leven mochten zijn op de Sufi Trail in Turkije, op de Drie Bronnen pelgrimsroute in Heiloo en Egmond-Binnen en voor de avonturen die we samen hebben beleefd.

Terugkijkend op de afgelopen jaren kunnen we zeggen: dit hadden we niet willen missen. Jullie warmte, vriendschap en het gevoel van familie zijn is zo waardevol dat we elke keer als we elkaar zien of überhaupt aan jullie denken een gevoel krijgen alsof we met een warme deken van liefde omwikkeld worden.

Heel veel liefs aan onze Sufi familie, Sedat

